

Waardering van het Nederlandse ondernemingsklimaat neemt af: Belastingklimaat, uitvoerbaarheid regelgeving en negatief sentiment bedrijfsleven zijn de belangrijkste knelpunten

25 januari 2024, Amsterdam – De waardering van het ondernemingsklimaat onder bedrijven daalt, terwijl de bedrijvigheid op peil blijft en Nederland zijn sterke internationale concurrentiepositie behoudt. Het belastingklimaat, uitvoerbaarheid van regelgeving, financiering en durfkapitaal, voorspelbaarheid en stabiliteit van beleid, en het sentiment over het bedrijfsleven komen naar voren als algemene verbeterpunten. Voor specifieke bedrijven en sectoren verdienen ook de beschikbaarheid aan talent, fysieke ruimte en de energie-infrastructuur aandacht.

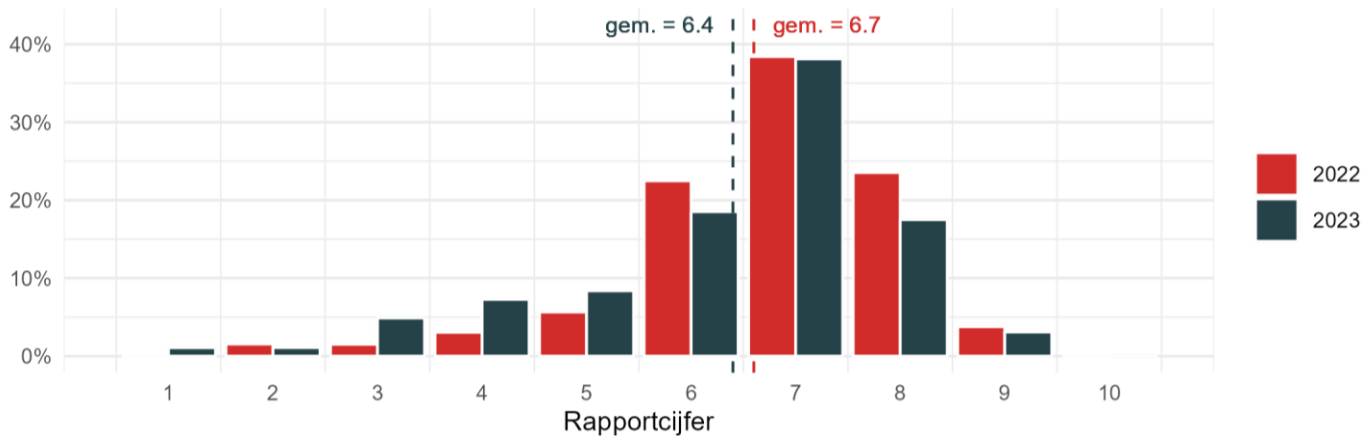
Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) heeft SEO Economisch Onderzoek (SEO) en het Amsterdam Centre for Business Innovation (ACBI) gevraagd een Monitor Ondernemingsklimaat te ontwikkelen. Doel van deze monitor is om op systematische wijze inzicht te geven op de actuele ontwikkelingen op dit terrein. Aan de hand van een vragenlijst onder leidinggevenden, (micro)data over de bedrijvigheid in Nederland, en een kwalitatieve metastudie van internationale ranglijsten verkent deze monitor de mogelijkheden voor bedrijven om succesvol te ondernemen in Nederland en daarmee bij te dragen aan het brede welvaartsniveau. Hieronder volgen de belangrijkste bevindingen:

- (1) De waardering van bedrijven over het vestigings- en ondernemingsklimaat in Nederland is gedaald
- (2) Veel bedrijven zien ruimte voor verbetering van het belastingklimaat, faciliterende wetgeving en het maatschappelijk sentiment over het bedrijfsleven
- (3) Bedrijven zien de voorspelbaarheid van het overheidsbeleid afnemen
- (4) Eén op de zes bedrijven overweegt verplaatsing van activiteiten naar het buitenland, voor internationale ondernemingen is dat zelfs één 1 op de 3
- (5) De Nederlandse concurrentiepositie behoort tot de mondiale top, maar daarbij komen de beleidsstabiliteit, langetermijnvisie van de overheid, uitvoerbaarheid van regelgeving, durfkapitaal en belastingbeleid wel als minpunten naar voren

(1) De waardering van bedrijven over het ondernemingsklimaat in Nederland is gedaald
Bedrijven beoordelen het Nederlandse ondernemingsklimaat met een voldoende, maar vinden wel dat het in het afgelopen jaar minder aantrekkelijk is geworden. Het gemiddelde rapportcijfer is gedaald van een 6,7 naar 6,4 en het aantal bedrijven dat een onvoldoende geeft is verdubbeld tot bijna een kwart van de bedrijven. De zakelijke en financiële dienstverlening en (met name) de informatie- en communicatiesector, ofwel bedrijfstakken

gericht op kantoorwerk, zijn relatief positief, terwijl de meer technische en uitvoerende bedrijfstakken, zoals de bouw, handel en industrie, negatiever gestemd zijn. Ook hebben jongere organisaties over het algemeen een positiever beeld. Dit kan duiden op een gunstig ondernemingsklimaat voor starters, maar mogelijk spelen selectie-effecten hier ook een rol ("deze bedrijven zijn gestart omdat ondernemen in Nederland voor hen aantrekkelijk was").

Afnemende waardering van het bedrijfsleven over het Nederlandse ondernemingsklimaat

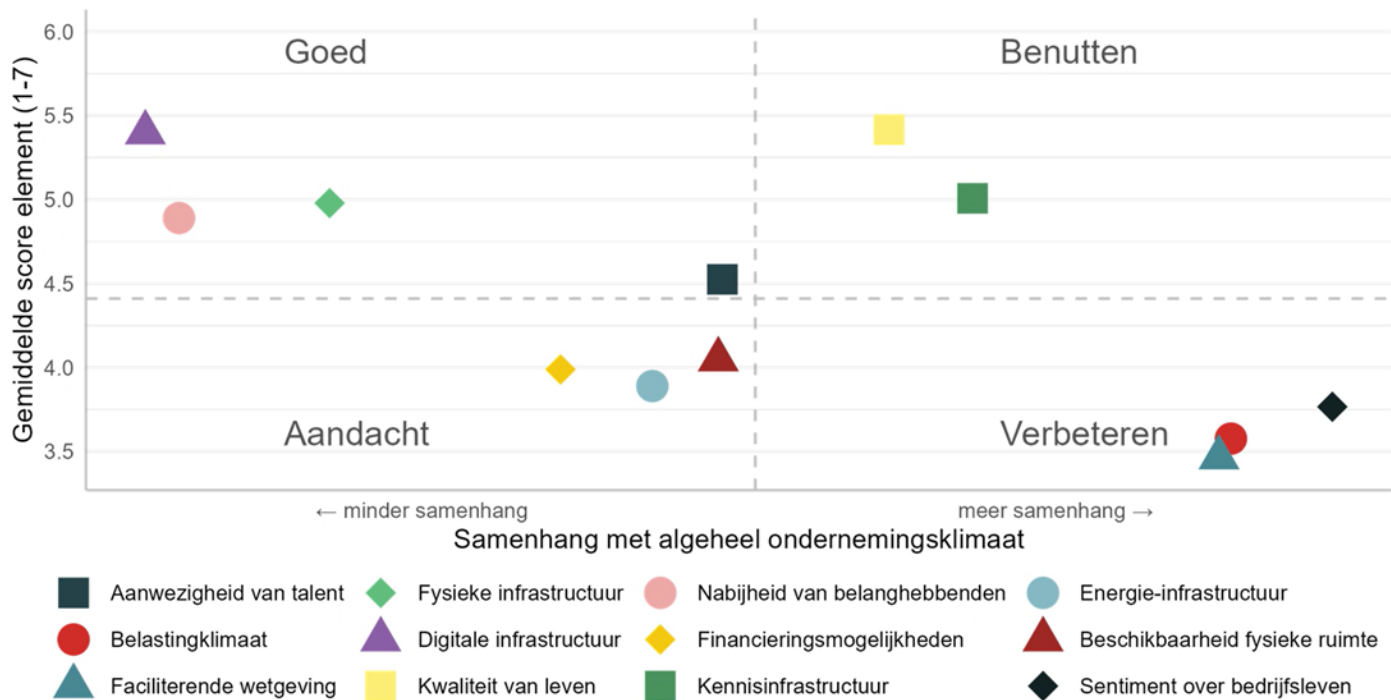
De Nederlandse Innovatie Monitor 2022-2023, bewerking door SEO Economisch Onderzoek en ACBI (2023)

Noot: De jaren 2022 en 2023 zijn respectievelijk gebaseerd op 356 en 397 waarnemingen, op jaarniveau gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie ex. zzp'ers.

(2) Veel bedrijven zien ruimte voor verbetering van het belastingklimaat, faciliterende wetgeving en het maatschappelijk sentiment over het bedrijfsleven

Het sentiment over het bedrijfsleven, belastingklimaat en faciliterende wetgeving scoren ondergemiddeld en zijn daarnaast van relatief grote invloed op de algehele perceptie van het bedrijfsleven over het ondernemingsklimaat. Deze elementen vormen daarmee de voornaamste verbeterpunten. Dit komt overeen met de bevindingen van vorig jaar, waarbij de waardering voor deze elementen verder is afgenomen. De kwaliteit van leven en de kennisinfrastructuur zijn belangrijke speerpunten van het Nederlandse ondernemingsklimaat. Voor de beschikbaarheid van talent, financiering, fysieke ruimte en energie-infrastructuur bestaat naast een groot aandeel tevreden ondernemingen ook een groep bedrijven die hier knelpunten ervaart. De ICT-, zakelijke- en financiële dienstverleningssectoren hebben voor vrijwel alle elementen van het ondernemingsklimaat vaak een relatief hoge waardering. Met name over het sentiment over het bedrijfsleven, de beschikbaarheid van fysieke ruimte en de energie-infrastructuur zijn bedrijfstakken zoals de industrie, vervoer, handel en bouw pessimistischer.

Faciliterende wetgeving, belastingklimaat en sentiment over bedrijfsleven belangrijke verbeterpunten

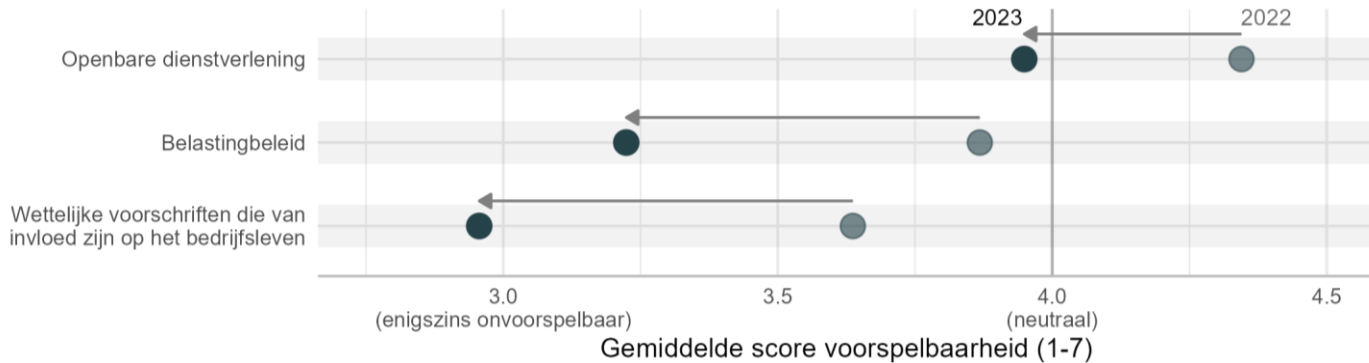
De Nederlandse Innovatie Monitor 2023, bewerking door SEO Economisch Onderzoek en ACBI (2023)

Noot: Gebaseerd op 397 waarnemingen gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie ex. zzp'ers.

(3) Bedrijven zien de voorspelbaarheid van het overheidsbeleid afnemen

Het overheidsbeleid op het gebied van klimaatverandering en omgevingseffecten wordt door de meerderheid van de bedrijven als onvoorspelbaar gezien, hetzelfde geldt – hoewel in mindere mate – voor belastingbeleid en wettelijke voorschriften die van toepassing zijn op het bedrijfsleven. De voorspelbaarheid van het overheidsbeleid is volgens het bedrijfsleven het afgelopen jaar afgenomen. Daarnaast ervaart het bedrijfsleven het Nederlandse verduurzamingsbeleid en de wettelijke voorschriften rondom maatschappelijk verantwoord ondernemen als strikter dan in het buitenland. Voor belastingregels en digitalisering en cybersecurity ziet een groter deel het Nederlandse beleid als even of minder strikt. Met name op digitalisering en cybersecurity wensen bedrijven dat Nederland zich profileert als voorloper van internationaal beleid, terwijl voor duurzaamheid en (internationale) belastingregels voornamelijk harmonisatie (een rol van volger) wordt beoogd.

Volgens het bedrijfsleven is de voorspelbaarheid van het Nederlandse overheidsbeleid verslechterd

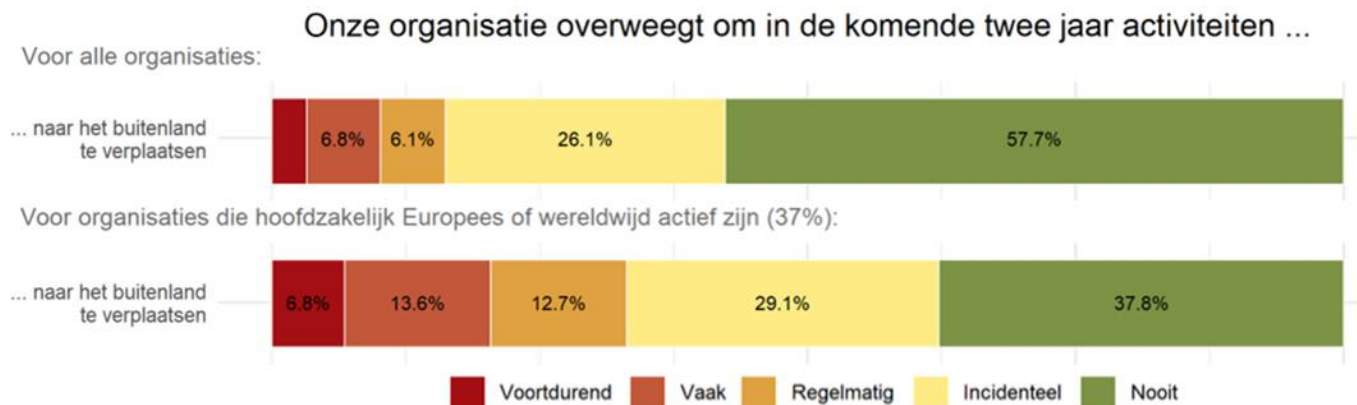
De Nederlandse Innovatie Monitor 2022-2023, bewerking door SEO Economisch Onderzoek en ACBI (2023)

Noot: De voorspelbaarheid van de 'aanpak van klimaatverandering en omgevingseffecten' is vorig jaar niet uitgevraagd. De jaren 2022 en 2023 zijn respectievelijk gebaseerd op 356 en 397 waarnemingen, op jaarniveau gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie ex. zzp'ers.

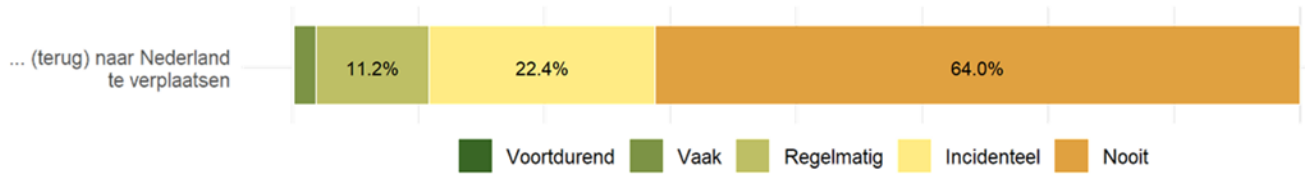
(4) Eén op de zes bedrijven overweegt verplaatsing van activiteiten naar het buitenland

Een ruime meerderheid van de bedrijven overweegt niet om in de komende twee jaar (een deel van de) bedrijfsactiviteiten naar het buitenland te verplaatsen. Ongeveer 16 procent overweegt dit regelmatig, vaak of voortdurend, wat min of meer gelijk is aan het aandeel dat dit vorig jaar aangaf. Onder organisaties die hoofdzakelijk internationaal actief zijn overweegt 33 procent dit regelmatig of vaker, een lichte stijging ten opzichte van vorig jaar. Omgekeerd geldt voor ongeveer 13 procent van de bedrijven waarvoor het (terug)halen van activiteiten naar Nederland een optie is dat zij dit minimaal regelmatig overwegen. De overweging om bedrijfsactiviteiten naar andere landen te verplaatsen wordt mede gedreven door bedrijfseconomische redenen, maar bedrijven die verplaatsing sterker overwegen, hebben wel een aanzienlijk lagere tevredenheid over het ondernemingsklimaat. Bedrijven die verplaatsing overwegen, opereren doorgaans internationaal en zijn ook actiever op het gebied van innovatie. Ook kleinere (en waarschijnlijk mobieler) bedrijven denken frequenter na over verplaatsing.

Het op korte termijn verplaatsen van bedrijfsactiviteiten wordt niet vaak overwogen

Voor organisaties die hoofdzakelijk Europees of wereldwijd actief zijn en indien van toepassing (23%):

Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2023, bewerking door SEO Economisch Onderzoek en ACBI (2023)

Noot: Gebaseerd op 397 waarnemingen gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie ex. zzp'ers.

(5) De Nederlandse concurrentiepositie behoort tot de mondiale top...

In internationaal opzicht prijkt Nederland bovenaan in internationale ranglijsten voor concurrentiepositie, zoals die van het *World Economic Forum* en de *International Institute for Management Development*. Dat komt met name dankzij hoge scores op internationale handel, de financiële markt, technologische en fysieke infrastructuur, kwaliteit van de beroepsbevolking, en effectiviteit van de overheid en instituties. Nederland scoort eveneens hoog op de *Global Innovation Index*, vooral op de onderliggende componenten kennis & technologie en instituties. Ook op regionaal niveau presteren Nederlandse regio's sterk, met Utrecht als de consistent best presterende regio van Europa. De provincies Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland doen het tevens goed binnen het ecosysteem voor ondernemerschap in Nederland. Dit komt vooral dankzij de elementen ondernemerscultuur, leiderschap en fysieke infrastructuur.

Nederlandse ondernemingsklimaat beoordeelt als één van de meest concurrerende ter wereld

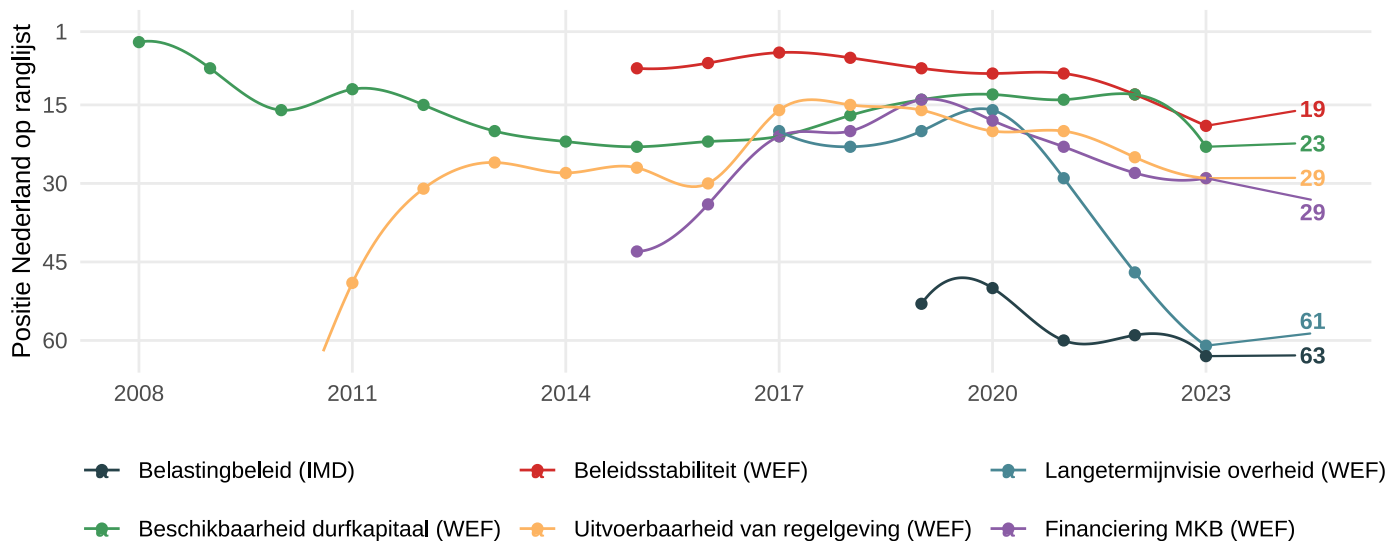

WEF (2000-2019) en IMD (2019-2023), bewerking door SEO Economisch Onderzoek en ACBI (2023)

... daarbij komen de beleidsstabiliteit, langetermijnvisie van de overheid, uitvoerbaarheid van regelgeving, durfkapitaal en belastingbeleid wel als kanttekeningen naar voren

In internationaal opzicht scoort Nederland relatief minder goed op de punten belastingbeleid, financiering en durfkapitaal, langetermijnvisie overheid, beleidsstabiliteit en uitvoerbaarheid van regelgeving. Voor de meeste van deze onderdelen staat Nederland al jaren rond de twintigste en dertigste plaats, consistent lager dan de algemene ranglijstpositie. De positie van het belastingbeleid in Nederland is nog een stuk lager, maar wel gelijkwaardig aan (de meeste) andere Westerse landen wat met name komt door de hoogte van belastingtarieven. In de laatste jaren, vanaf de coronapandemie, laat de langetermijnvisie van de overheid een (sterk) neergaande trend zien. Naast deze punten blijft ook de financiering per startup achter ten opzichte vergelijkbare landen.

Stabiel lange termijnbeleid, durfkapitaal en belastingbeleid kanttekeningen bij Nederlandse toppositie

WEF (2000-2019) en IMD (2019-2023), bewerking door SEO Economisch Onderzoek en ACBI (2023)

Over het onderzoek: Monitor Ondernemingsklimaat

De Monitor Ondernemingsklimaat is in opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) ontwikkeld door SEO Economisch Onderzoek (SEO) en het Amsterdam Centre for Business Innovation (ACBI) van de Universiteit van Amsterdam. Aan de hand van een vragenlijst onder leidinggevendenden, (micro)data over de bedrijvigheid in Nederland, en een kwalitatieve metastudie van internationale ranglijsten verkent deze monitor de mogelijkheden voor bedrijven om succesvol te ondernemen in Nederland en daarmee bij te dragen aan het brede welvaartsniveau.

De vragenlijst werd uitgezet onder bestuurders en leidinggevendenden van Nederlandse bedrijven. In totaal zijn er dit jaar 719 complete vragenlijsten verzameld. Er is voor gekozen om de analyses te baseren op organisaties en bedrijven met meer dan één werkzaam persoon, dus exclusief zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers). De belangrijkste reden

hiervoor is dat niet alle thema's en constructen in de Monitor relevant zijn voor zzp'ers, terwijl zij door hun grote aandeel in de Nederlandse bedrijvenpopulatie wel een substantiële weerslag zouden hebben op de bevindingen. Het totaal aantal respondenten komt na deze (en andere) selecties uit op 435.

Een (geanonimiseerde) koppeling van deze respondenten aan administratieve bedrijvendata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) maakt het mogelijk om representatieve uitspraken te doen over het gehele Nederlandse bedrijfsleven.

Het onderzoek werd mede door Prof. dr. Henk Volberda uitgevoerd. Hij is als hoogleraar Strategie & Innovatie verbonden aan de Amsterdam Business School, Universiteit van Amsterdam. Daarnaast is hij directeur van het *Amsterdam Centre for Business Innovation*.

Voor nadere informatie over dit onderzoek kunt u contact opnemen met Henk Volberda, op 06 12972233 of per e-mail op h.w.volberda@uva.nl